

فصلنامه انسان و محیط زیست، شماره ۵۹، زمستان ۱۴۰۰، صص ۱۲۳-۱۴۰

بررسی نحوه توزیع عوامل کاربری اراضی شهری در طرح های توسعه شهری از منظر عدالت

اجتماعی (مطالعه موردی: شهر سبزوار)

فرزانه سادات حسینی جنبذی^{*۱}

Farzanehosseini70@gmail.com

آرام کریمی^۲

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۷/۲۸

تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۱/۱۹

چکیده

زمینه و هدف: در سرتاسر جهان، کشورها به طور فزاینده‌ای در حال شهری شدن هستند است ولی خدماتی که پاسخگوی نیازهای مختلف آنها باشد، به گونه‌ای مناسب، پاسخگوی شهروندان نیست. لذا یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های برنامه‌ریزان و مدیران شهری، نحوه توزیع و تخصیص منابع و خدمات شهری به صورت عادلانه در سطح مناطق مختلف شهر برحسب نیازهای جامعه شهری می‌باشد. توزیع بهینه خدمات، ارتباط مستقیمی با برنامه‌ریزی کاربری اراضی دارد. این مقاله با هدف بررسی نحوه توزیع عوامل کاربری اراضی شهری از منظر عدالت اجتماعی در نواحی مختلف شهر سبزوار صورت گرفته است.

روش بررسی: روش تحقیق تحلیلی-تطبیقی بوده و از تکنیک‌های آماری و مدل‌های کاربردی امتیاز استاندارد شده و نزدیکترین مجاورت یا (همسایگی) استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج تحقیق نشان می‌دهد که شهر سبزوار در مقایسه با سرانۀ پیشنهادی طرح جامع سال ۱۳۸۸ و سرانه‌های رایج در کشور فاصله زیادی دارند. و در مقایسه با طرح جامع شهر سبزوار، با کمبود ۹/۸۴ مترمربعی در کاربریهای خدماتی (تجاری، آموزشی، آموزش عالی، فرهنگی، مذهبی، اداری، بهداشتی- درمانی، پارک و فضا سبز، ورزشی) خود مواجه می‌باشد. همچنین توزیع فضایی خدمات شهری در نواحی ۱۳ گانه آن حالت نامتعادلی را نشان می‌دهد به گونه‌ای که ناحیۀ ۱۳ و ۷ برخوردارترین این نواحی و ناحیۀ ۱۱ محروم‌ترین ناحیه از نظر خدمات عمومی می‌باشد و براساس مدل مشخص شد که الگوی توزیع کاربری‌ها در سطح شهر بر اساس الگوی کاملاً خوشه‌ای توزیع شده‌اند، یعنی تجمع و

۱- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا و علوم محیطی، دانشگاه حکیم سبزواری* (مسئول مکاتبات)

۲- کارشناس ارشد برنامه‌ریزی آمایش سرزمین، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.

تمرکز برخی از کاربری‌ها در یک مکان بیشتر از مکان‌های دیگر است و فقط کاربری فرهنگی الگوی تصادفی و کاربری نظامی و انتظامی دارای الگوی یکسان و منظم می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری: با توجه به پژوهش حاضر مسئولین باید سعی کنند فرصت‌های برابر از حیث دسترسی به خدمات شهری را خلق نمایند و همچنین با استفاده از فضای باز نظیر اراضی بایر به منظور رفع کمبودهای هر ناحیه و ایجاد فضای زنده شهری تلاش نمایند تا توزیع خدمات و تسهیلات متناسب با جمعیت ناحیه و شعاع دسترسی باشد. و کاربری‌ها به طور متوازن و متناسب با جمعیت در بین نواحی توزیع شوند.

واژگان کلیدی: کاربری اراضی، عدالت اجتماعی، امتیاز استاندارد شده، مدل RN، سبزوار.

Investigating the Distribution of Urban Land Use in Urban Development Projects in Terms of Social Justice (Case Study: Sabzevar City)

Farzaneh Sadat hosseini jonbazi ^{1*}

Farzanehhosseini70@gmail.com

Aram karimi ²

Received: October 19, 2016

Accepted: February 7, 2017

Abstract

Background and Objective: Around the world, countries are increasingly moving toward urban but to meet the needs of their service is, appropriately, is accountable to citizens. Therefore, one of the main concerns of city planners and managers is how to fairly distribute and allocate urban resources and services in different areas of cities in proportion to the needs of urban society. Optimal distribution services, is directly related to land-use planning. This article aims to examine the distribution of urban land use from the perspective of social justice in different.

Materials and Methodology: areas Sabzevar been done The research method was analytical-comparative while using statistical techniques as well as practical models including standard rate and the closest proximity or neighborhood (RN) is used.

Results: The results show that the proposed comprehensive plan Sabzevar compared with 1388 per capita and per capita are far common in the country. Sabzevar in comparison to the master plan, a shortage of 9.84 square meters in land services (commercial, education, higher education, cultural, religious, administrative, health, parks and green space, sports). The spatial distribution of urban services in 13urban wetland areas shows that unstable condition So that District 13 and 7 enjoyed the most disadvantaged areas and the District 11 area of public services and cultural user's only random pattern and the military and police have a regular pattern is the same.

Discussion and Conclusion: According to the present study, the authorities should try to create equal opportunities in terms of access and also using open space such as barren lands to meet the fees of each area and create a search living space to provide special services and facilities. With the population of the area and the radius of access. And the uses are evenly distributed among the districts in proportion to the population.

Key words: land use, social justice, Z score model, RN, Sabzevar.

1- M.Sc. in geography and urban planning Science , Faculty of Geography and Environmental Sciences, hakim Sabzevari University* (*Corresponding Author*)

2- M.Sc. in land use planning, Faculty of Humanities, tarbiat Modarres University.

مقدمه و بیان مسئله

در سرتاسر جهان، کشورها به طور فزاینده‌ای در حال شهری شدن هستند (۱). مطابق با گزارش سازمان ملل، بیش از ۵۴ درصد جمعیت جهان در مناطق شهری زندگی می‌کنند که این رقم، مطابق با پیش‌بینی‌های صورت گرفته در سال ۲۰۵۰ میلادی به ۶۶ درصد افزایش خواهد یافت (۲). رشد جمعیت شهری جهان از یک طرف و نارسایی مدیریت شهری در پاسخگویی نیاز شهروندان از سوی دیگر، کاهش عدالت شهری را در پی داشته است (۳) و زمینه‌ساز نابرابری اجتماعی شهروندان در برخورداری از خدمات شده است (۴). در واقع جمعیت شهرها افزایش یافته است ولی خدماتی که پاسخگوی نیازهای مختلف آن‌ها باشد، به‌گونه‌ای مناسب، پاسخگوی شهروندان نیست (۵). این نابرابری‌های شهری، تداعی‌کننده یک نوع بی‌عدالتی در فضاهای شهری است (۶) و جدایی‌گزینی‌های اکولوژیک و شکاف روزافزون و دوقطبی شدن مناطق و گروه‌های اجتماعی را سبب می‌شود (۷) همچنین تغییرات وسیعی نیز از مقیاس محلی تا جهانی در کاربری زمین ایجاد کرده است (۸). لذا نظام کاربری اراضی، امروزه به یکی از عرصه‌های تشدید نابرابری‌های اجتماعی در شهرها بدل شده است (۹). با توجه به این مطالب می‌توان دریافت که توزیع بهینه خدمات ارتباط مستقیمی با برنامه‌ریزی کاربری اراضی دارد. با این وجود کاربری اراضی، الگوی تغییر آن و نحوه توزیع و پراکنش فضایی کاربری اراضی، بخش مهمی از اندیشه‌های برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های شهری منطقه‌ای را به خود تخصیص داده است (۱۰). در واقع هدف نهایی برنامه‌ریزی کاربری زمین، ایجاد نوعی "تعدادل زیست محیطی" و "عدالت اجتماعی" در روند پیشرفت و آبادانی شهر است (۱۱). از این رهگذر می‌توان دریافت که توزیع بهینه خدمات شهری از مهم‌ترین نشانه‌های عدالت اجتماعی بشمار می‌رود. چرا که تداوم حفظ منافع گروه‌های اجتماعی مختلفی بر اساس گسترش بهینه منافع شهری، درآمدها و هزینه‌ها را در بر خواهد داشت (۱۲). به عبارت دیگر، در توزیع

بهینه خدمات و امکانات باید نفع همه اقشار و گروه‌های اجتماعی جامعه در نظر گرفته شود تا عدالت اجتماعی و فضایی تحقق یابد (۱۳). از نقطه نظر جغرافیایی عدالت اجتماعی شهر مترادف با توزیع فضایی عادلانه امکانات و منابع بین مناطق مختلف شهری و دستیابی برابر شهروندان به آنها است زیرا عدم توزیع عادلانه آنها به بحرانهای اجتماعی و مشکلات پیچیده فضایی خواهد انجامید (۱۴). بنابراین نابرابری‌های شهری از مسائل عمده و نگران‌کننده در بیشتر بخش‌های جهان است. از این رو، بعضی از اهداف اجتماعی برنامه‌ریزان و سیاستگذاران، کاهش نابرابری شهری، به طور عام و خاص است (۱۵).

واقعیت این است که دغدغه خاطر همیشگی شهروندان هر جامعه-ای، عدالت اجتماعی است. بنابراین یکی از با اهمیت‌ترین و ضروری‌ترین مسائل برنامه‌ریزی شهری، توزیع عادلانه امکانات، خدمات و میزان دسترسی شهروندان در سطح محله‌ها، ناحیه‌ها و مناطق شهری است. برنامه‌ریزان شهری موظف به رعایت اصول عدالت‌گرایانه در تمام ابعاد برنامه‌ریزی شهری هستند. به‌گونه‌ای که تحقق آرمان‌ها و حل واقعی مسائل شهری به راهبردهای علمی و اجرایی عدالت محور نیاز دارد تا از اختلافات و بروز مشکلات شهری کاسته شود. در این راستا شهر سبزوار به عنوان سومین شهر استان خراسان رضوی به دلایلی همچون توسعه ناموزون و ناهنجاری فیزیکی و جمعیتی، مشکلات محتوایی طرح‌های شهری و ضعف عملکرد مدیریت شهری، شاهد نوعی آشفتگی و نابسامانی در توزیع عادلانه خدمات شهری می‌باشد. اهدافی که این پژوهش به دنبال آن می‌باشد، عبارتند از:

۱. بررسی وضعیت کاربری‌ها به لحاظ کمی و کیفی در شهر سبزوار.
۲. بررسی و ارزیابی کاربری‌ها به لحاظ مقایسه سرانه‌های موجود با سرانه‌های مطلوب در طرح‌های شهری.
۳. بررسی میزان عدالت اجتماعی در توزیع فضایی کاربری‌ها در شهر سبزوار.

ادبیات موضوع

اصطلاح و مفهوم کاربری اراضی و توزیع عادلانه منابع و خدمات شهری، ابتدا در غرب به منظور نظارت بیشتر دولت ها بر نحوه استفاده از اراضی و حفظ حقوق مالکیت مطرح شد؛ لیکن با گسترش شهرنشینی ابعاد و محتوای این مفهوم روز به روز وسیع تر شد (۱۶). در این میان، زمین مهم ترین عنصر تشکیل دهنده محیط فیزیکی و بستر فعالیت های شهری است و همیشه به عنوان فاکتور اساسی برای شکل شهری مورد توجه برنامه ریزی بوده است (۱۷) به گونه ای که محققانی چون چاپین برنامه ریزی شهری را برنامه ریزی کاربری زمین شهر (۱۸) بر این اساس می توان کاربری زمین را جنبه های فضایی همه فعالیت های انسان روی کره زمین برای رفع نیازهای مادی و فرهنگی او در نظر گرفت (۱۹) همچنین برنامه ریزی کاربری زمین، ساماندهی مکانی و فضایی فعالیت ها و عملکردهای شهری بر اساس خواست ها و نیازهای جامعه شهری است (۲۰، ۲۱، ۲۲) و هسته اصلی برنامه ریزی شهری را تشکیل می دهد (۲۳). مفهوم دیگری که در این پژوهش مد نظر است، مفهوم عدالت اجتماعی می باشد.

عدالت از مفاهیم اصلی توسعه پایدار شهری (۲۴) و از مهم ترین دغدغه ها و آرمان های انسانی محسوب می شود (۲۵). مفهوم عدالت اجتماعی همواره در فلسفه اجتماعی از اخلاق ارسطو به این طرف مطرح بوده است و در دو قرن اخیر این موضوع توسط هیوم و روسو مطرح گردید و اصول عدالت اجتماعی توسط بنتهام و میل فرمول بندی شد (۲۶). ولی مفهوم عدالت اجتماعی برای اولین بار در دهه ۱۹۶۰ توسط اسمیت وارد ادبیات جغرافیا شد و اوج آن در دهه ۱۹۷۰ است (۲۷) این مفهوم در همین دهه به طور جدی

مورد توجه جغرافیدانان رادیکال قرار گرفت (۲۸) و امروزه در کانون اکثر مطالعات شهری قرار دارد (۲۹). از نظر هاروی، عدالت اجتماعی در شهر باید به گونه ای باشد که نیازهای جمعیت شهری را پاسخگو باشد و تخصیص منطقه ای، منابع را به گونه ای هدایت کند که افراد با کمترین شکاف و اعتراض نسبت به استحقاق حقوق خود مواجه باشند. از نظر وی مفهوم عدالت اجتماعی در نهایت یعنی «توزیع عادلانه از طریق روش های عادلانه» (۳۰). در تعریفی دیگر عدالت اجتماعی اینگونه تعریف شده است: عدالت اجتماعی یعنی با هر یک از افراد جامعه به گونه ای رفتار شود که مستحق آن است و در جایگاهی قرار گیرد که سزاوار آن است. به عبارت دیگر، هر فرد براساس کار، امکانات فکری و ذهنی و جسمی بتواند از موقعیت های مناسب و نعمات برخوردار شود (۳۱). اصول عدالت اجتماعی باید ناظر بر تقسیم ثمرات تولید و توزیع مسؤولیت ها در فرایند کار جمعی باشد. این اصول همچنین شامل نهادها و سازمانهای اجتماعی مرتبط با فعالیت تولید و توزیع نیز می شود. لذا به کمک این اصول می توان مسائل متنوعی مانند مکانیابی قدرت و توانایی تصمیم گیری، توزیع نفوذ نهادهای کنترل کننده و تنظیم کننده فعالیتها و جز آنها بررسی کرد (۳۲).

پیشینه تحقیق

با توجه به اهمیت و ضرورت موضوع این مقاله، بسیاری از پژوهشگران در این موضوع تحقیقاتی انجام داده اند و به تحلیل آن پرداخته اند؛ که در جدول شماره ۱ به اختصار به تعدادی از آنها اشاره می نمایم:

جدول ۱- پیشینه تحقیق

نویسندگان	سال	عنوان	نتایج
زنگی آبادی و همکاران	۱۳۹۴	تحلیلی بر توزیع فضایی جمعیت و خدمات شهری با تأکید بر عدالت اجتماعی و نابرابری‌های شهری، (مطالعه موردی: محلات شهر فیروز آباد شیراز)	با استفاده از ضریب رگرسیون مشخص شد که جمعیت پذیری نواحی شهری مطابق با مساحت موجود محلات نبوده است و همچنین براساس مدل امتیاز استاندارد شده نیز بیشترین نابرابری در توزیع فضایی مربوط به شاخص خدماتی، آموزش عالی، جهانگردی و پذیرایی، مراکز ورزشی و کمترین مربوط به خدمات حمل و نقل می‌باشد
عزت پناه و همکاران	۱۳۹۴	بررسی نحوه توزیع عوامل کاربری اراضی شهری در طرح های توسعه شهری از منظر عدالت اجتماعی، (مطالعه موردی: شهر شاهین دژ)	اکثر کاربری های زمین شهری در شاهین دژ با سرانه های استاندارد رایج در کشور فاصله زیادی دارند و برحسب میزان کمبود فضا می توان به کاربری های فرهنگی، مذهبی، بهداشتی و غیره اشاره کرد. هم چنین یافته ها بیانگر توزیع ناعادلانه تعدادی از فعالیت ها و خدمات شهری در بین محلات مختلف شهر می‌باشد. درنهایت بررسی نحوه توزیع فضایی خدمات شهری نشان از تمایل کاربری های اراضی شهر به سمت تمرکز و قطبی شدن در برخی نواحی شهر دارد.
نظم‌فر و همکاران	۱۳۹۳	تحلیل وضعیت عدالت اجتماعی در ساختار فضایی درون شهری (مطالعه موردی: شهر مراغه)	نواحی ۵ و ۲ کاملاً برخوردار، نواحی ۳ و ۶ برخوردار، ناحیه ۱ نیمه برخوردار و نواحی ۴ و ۷ محروم هستند.
پور احمد و همکاران	۱۳۹۳	بررسی و ارزیابی کاربری اراضی شهری از منظر عدالت اجتماعی (مورد مطالعه: کاشان)	کاربری‌ها پراکنش مناسبی ندارند. آشفته‌گی کمی و کیفی در کاربری اراضی نواحی دهگانه کاشان وجود دارد.

روش تحقیق

این پژوهش با در نظر گرفتن اهمیت و جایگاه کاربری‌های شهر و چگونگی توزیع آن در شهرها، با روش «تحلیلی-تطبیقی» انجام شده است. در این پژوهش ابتدا براساس کار میدانی وضعیت کاربری اراضی شهر سبزوار بررسی شده است. سپس با استفاده از

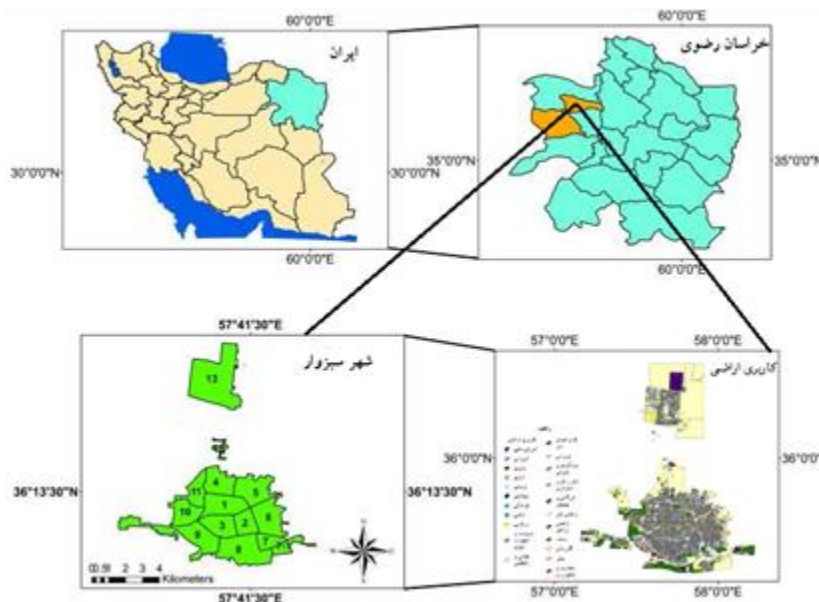
مدل امتیاز استاندارد شده، تخصیص و تمرکز منابع و خدمات شهری در بین نواحی شهر مورد ارزیابی قرار گرفته است. همچنین جهت تحلیل شاخص عدالت اجتماعی با بکارگیری تکنیک مجاورت یا همسایگی (RN) پرداختیم و در نهایت جهت ترسیم نقشه‌ها از نرم افزار GIS استفاده شده است.

محدوده مورد مطالعه

محدوده مکانی پژوهش، شهر سبزوار به عنوان سومین شهر پرجمعیت خراسان رضوی و مرکز شهرستان سبزوار می باشد با ۳۱۷۵/۴۶ هکتار، در غرب این استان واقع شده است. این

شهرستان با ارتفاع ۹۷۸ متر از سطح آبهای آزاد، در ۵۷ ۴۰ ۲۰ درجه طول شرقی و ۳۶ ۱۲ ۴۵ عرض شمالی واقع شده است. که در این تحقیق، نواحی ۱۳ گانه شهرداری سبزوار به عنوان مبنا برای تحلیل انتخاب گردید.

شکل ۱- نقشه موقعیت سیاسی-جغرافیای سبزوار

ارزیابی کمی کاربری اراضی شهر سبزوار

سرانه کاربری های شهری موضوعی است که از ابتدای شکل گیری تفکر برنامه ریزی و طراحی شهری مورد توجه شهرسازان بوده است. تاکنون، تعیین سرانه کاربریها در طرحهای جامع شهری در ایران، عمدتاً با استفاده از متون و تجارب خارجی بوده است. این طرحها، عمدتاً روند گذشته، وضع موجود و برداشت های ذهنی و توصیفی را مبنای تخصیص سرانه های جدید دانسته و غالباً فاقد نگاه تحلیلی در تعیین سرانه ها هستند. مسئله اصلی در رابطه با سرانه کاربری های زمین شهری را میتوان مطابقت نداشتن این سرانه ها با شرایط مختلف شهرها در ابعاد جمعیتی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، محیطی و اقلیمی شهرهای ایران دانست (۳۳).

در زیر به بررسی کمی مساحت و سرانه های کاربری اراضی شهر سبزوار اقدام می نمایم:

۱- کاربری مسکونی

این کاربری شامل واحدهای مسکونی تک واحدی یا چند خانواری، واحدهای مسکونی مجزا به صورت آپارتمانی و تک خانواری که دارای یک فضای باز مشترک هستند و خوابگاههای دولتی و غیر دولتی مانند خوابگاه دانشجویی و فرهنگیان و غیره می باشد که با مساحت حدوداً ۸۸۲۳۰۴۲/۹۵ متر مربع ۳۵/۸۴ درصد از مساحت شهر را به خود اختصاص داده است و با توجه به جمعیت ۲۵۸۶۹۰ نفری شهر سبزوار در سال ۱۳۹۴، سرانه این

کاربری به ازای هر شهروند شهر سبزوار ۳۴/۱۱ متر مربع است. با توجه به سرانه پیشنهادی طرح جامع برای این کاربری که حدود ۲۹/۴ مترمربع می‌باشد در وضعیت مطلوبی قرار دارد. همچنین مقایسه سرانه مسکن برای هر نفر در سال ۱۳۹۴ در مقایسه با سرانه استاندارد کشوری برای کاربری مسکونی که ۳۰-۵۰ مترمربع می‌باشد در وضعیت مساعدی قرار دارد.

۲- کاربری تجاری

این کاربری شامل کلیه مراکز عمده فروشی، تمامی مراکز خرده فروشی، پاساژها و مجموعه‌های تجاری، میدان میوه و تره بار، آموزشگاه‌های رانندگی، آموزش خیاطی و غیره است که با مساحت ۶۷۶۹۰۵/۷۴ متر مربع حدود ۲/۷۵ درصد از مساحت شهر را در بر گرفته است. با توجه به جمعیت ۲۵۸۶۹۰ نفری شهر در سال ۱۳۹۴، سرانه این کاربری برای هر شهروند شهر سبزوار ۲/۶۲ مترمربع می‌باشد. لذا با توجه به سرانه پیشنهادی وزارت مسکن و شهرسازی برای این کاربری که حدود ۲ تا ۴ مترمربع است، و سرانه پیشنهادی طرح جامع شهر سبزوار که ۲/۴ مترمربع برای هر نفر می‌باشد مشاهده می‌شود که وضعیت کاربری تجاری در سبزوار مطلوب بوده و کمبودی در این زمینه دیده نمی‌شود.

۳- کاربری آموزشی

به لحاظ اهمیت کاربری آموزشی در توسعه منابع انسانی و جامعه، این کاربری در شهرها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این کاربری با مساحت ۱۵۹۶۲۰/۸۷ متر مربع ۶/۴۸ درصد از مساحت شهر را در بر گرفته است. استانداردهای پیشنهادی مربوط به سرانه‌های فضاهای آموزشی در طرح جامع برای آموزش پیش دبستانی، ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان، هنرستان، آموزش عالی به ترتیب سرانه‌های معادل ۰/۱، ۰/۶، ۰/۴، ۰/۵، ۱/۲، ۴/۱ مترمربع است. با توجه به جمعیت ۲۵۸۶۹۰ نفری شهر در سال ۱۳۹۴، سرانه این کاربری‌ها برای هر شهروند شهر سبزوار به ۰/۰۷، ۰/۴۹، ۰/۴۴، ۰/۵۱، ۰/۶۹، ۳/۸۱ مترمربع می‌باشد. مشاهده می‌شود که کاربری‌های راهنمایی و دبیرستان از نظر سرانه در وضعیت مطلوبی می‌باشد ولی در کاربری آموزش پیش دبستانی،

ابتدایی، هنرستان و آموزش عالی با کمبود مواجه هستیم. همچنین بر اساس استانداردهای منتج از دفتر آموزش و پرورش استاندارد آموزش شهری و برحسب تقسیم‌بندی داخلی شهرها ۴/۴ مترمربع می‌باشد. در محدوده مورد مطالعه کل سرانه آموزشی در شهر سبزوار برابر با ۷/۰۱ مترمربع برای هر شهروند می‌باشد. لذا سرانه کاربری آموزشی در وضعیت مطلوبی قرار دارد.

۴- کاربری فرهنگی و مذهبی

شهرها بستر و تجلی‌گاه فرهنگ‌ها و مکان پویایی فرهنگی و تمدن اقوام بوده و هستند. با توجه به جمعیت ۲۵۸۶۹۰ نفری شهر در سال ۱۳۹۴، سرانه این کاربری برای هر شهروند شهر سبزوار ۰/۶۳ مترمربع است. با توجه به سرانه پیشنهادی برای این کاربری‌ها در طرح جامع شهر سبزوار ۰/۷ مترمربع می‌باشد. لذا مقایسه سرانه این کاربری با طرح جامع بیانگر کمبود نسبی مکانهای فرهنگی در سطح شهر می‌باشد. ضمن اینکه میزان بزهکاری در شهر با کمبود مکانهای فرهنگی کاملاً در ارتباط است.

۵- کاربری ورزشی

با توجه به این که مراکز ورزشی باعث سلامت جسمی و روحی شهروندان می‌گردد، اختصاص یافتن فضایی برای ورزش و تفریح از ضروریات زندگی شهری است. این کاربری با مساحت ۱۹۶۰۷۱ مترمربع ۰/۸۰ درصد از مساحت شهر را در بر گرفته است. با توجه به جمعیت ۲۵۸۶۹۰ نفری شهر در سال ۱۳۹۴، سرانه این کاربری برای هر شهروند شهر سبزوار ۰/۷۶ مترمربع است. سرانه استاندارد برای این کاربری ۲-۲/۵ مترمربع برای هر نفر است و سرانه پیشنهادی طرح جامع ۱/۳ مترمربع می‌باشد. لذا با توجه به وضعیت موجود در فضای ورزشی در شهر سبزوار در سال ۱۳۹۴ کمبود قابل ملاحظه‌ای وجود دارد.

۶- کاربری فضای سبز

امروزه فضای سبز در شهرها یکی از عناصر اصلی آن می‌باشد. این کاربری شامل پارک‌ها و فضای سبزی که به منظور استفاده عمومی ایجاد شده و برای مردم قابل دسترسی باشد لذا این

۱/۷ مترمربع و سرانه استاندارد کشوری ۲/۵-۱/۵ مترمربع می- باشد که با کمبود سرانه اداری مواجه می‌باشیم .

۹- کاربری نظامی و انتظامی

کاربری نظامی و انتظامی با مساحت ۲۸۸۳۴/۰۷ مترمربع حدود ۱/۱۷ درصد از مساحت شهر را در بر گرفته و با توجه به جمعیت سبزوار در سال ۱۳۹۴، سرانه این کاربری برای هر شهروند شهر سبزوار ۰/۰۳ مترمربع است. سرانه پیشنهادی طرح جامع برای کاربری انتظامی ۰/۶ مترمربع و سرانه استاندارد کشوری ۰/۴ مترمربع می‌باشد، همانطور که مشهود است، این کاربری با کمبود قابل توجهی روبه‌رو می‌باشد.

۱۰- کاربری تأسیسات و تجهیزات شهری

این گروه از کاربری‌ها، دامنه وسیعی از خدمات شهری را در بر می‌گیرد و در برگیرنده گورستان، غسلخانه، کشتارگاه، ترانس‌های برق و غیره می‌باشد. این کاربری با مساحت ۳۱۹۲۶۶/۳۱ مترمربع حدود ۱/۳۰ درصد از مساحت شهر را در بر گرفته است و با توجه به جمعیت ۲۵۸۶۹۰ نفری شهر در سال ۱۳۹۴، سرانه این کاربری برای هر شهروند شهر سبزوار ۱/۲۳ مترمربع است. سرانه پیشنهادی طرح جامع برای این کاربری ۱/۴ مترمربع و سرانه استاندارد کشوری ۵-۲ مترمربع می‌باشد که با کمبود مواجه هستیم.

۱۱- کاربری جهانگردی و پذیرایی

این کاربری شامل آشپزخانه، ساندویچی، رستوران، کافی شاپ، مهمان‌سرا و ... می‌باشد. مساحت ۳۳۴۷۰/۴۷ مترمربع حدود ۰/۱۴ درصد از مساحت شهر را در بر گرفته است و با توجه به جمعیت ۲۵۸۶۹۰ نفری شهر در سال ۱۳۹۴، سرانه این کاربری برای هر شهروند شهر سبزوار ۰/۱۳ مترمربع است. سرانه پیشنهادی طرح جامع برای این کاربری ۰/۶ مترمربع می‌باشد. این اعداد و ارقام حاکی از این است که شهر سبزوار در این کاربری با کمبود مواجه می‌باشد.

کاربری با مساحت ۵۹۰۵۷۷/۱۱ مترمربع ۲/۴۰ درصد از مساحت شهر را در بر گرفته است. با توجه به جمعیت ۲۵۸۶۹۰ نفری شهر در سال ۱۳۹۴، سرانه این کاربری برای هر شهروند شهر سبزوار ۲/۲۸ مترمربع است. سرانه پیشنهادی سازمان ملل برای کاربری فضای سبز ۲۴-۲۰ متر مربع و سرانه پیشنهادی وزارت مسکن و شهرسازی برای فضای سبز ۱۲-۷ مترمربع می‌باشد. همچنین سرانه پیشنهادی این کاربری در طرح جامع شهر سبزوار برابر با ۷/۹ مترمربع می‌باشد. که با توجه به وضع موجود سال ۱۳۹۴ کمبود قابل توجهی در کاربری پارک و فضای سبز در سبزوار وجود دارد.

۷- کاربری درمانی و بهداشتی

کاربری بهداشتی درمانی از زیرساختهای اساسی شهری در جهت توسعه نواحی می‌باشد. مکانیابی کاربری درمانی بهداشتی باید براساس نیاز و دسترسی سریع مردم انجام پذیرد و همچنین باید به دور از سرو صدا و ترافیک و فضای سبز جهت تلطیف هوای محیط باشد. کاربری درمانی با مساحت ۱۸۷۸۵۵/۵۵ مترمربع و کاربری بهداشتی با مساحت ۱۶۷۷۰/۱۴ مترمربع مجموعاً ۱/۳۲ درصد از مساحت شهر را شامل می‌شود. با توجه به جمعیت ۲۵۸۶۹۰ نفری شهر در سال ۱۳۹۴، برای هر شهروند شهر سبزوار سرانه کاربری درمانی ۰/۷۳ و بهداشتی ۰/۰۶ مترمربع است. سرانه پیشنهادی وزارت مسکن و شهرسازی برای کاربری درمانی و بهداشتی ۱/۵-۰/۷۵ مترمربع برای هر نفر است و سرانه پیشنهادی طرح جامع شهر سبزوار ۰/۸ متر مربع می‌باشد، با توجه به وضعیت موجود می‌توان اذعان داشت که شهر سبزوار با کمبود شدید فضای درمانی و بهداشتی مواجه می‌باشد.

۸- کاربری اداری

این کاربری با مساحت ۳۸۱۳۲۸/۳۹ مترمربع حدود ۱/۵۵ درصد از مساحت شهر را در بر گرفته و با توجه به جمعیت شهر سبزوار در سال ۱۳۹۴، سرانه این کاربری برای هر شهروند شهر سبزوار ۱/۴۷ مترمربع است. سرانه پیشنهادی طرح جامع برای این کاربری

جدول ۲- میزان تحقق پذیری و نسبت کمبودهای کاربری اراضی شهری در طرح‌های شهری سبزوار در سال ۱۳۹۴

نوع کاربری	سطح(وضع موجود)(هکتار)	سراشته وضع موجود	درصد(وضع موجود)	سطح پیشنهادی(هکتار)	سراشته پیشنهادی	درصد پیشنهادی	سراشته استاندارد کشوری (مترمربع)	کمبود کاربریها (هکتار)	مازاد کاربریها (هکتار)
مسکونی	۸۸۲/۳۰	۳۴/۱۱	۳۵/۸۴	۷۹۵/۸۹	۳۷/۰۹	۳۴/۴۶	۳۰-۵۰		۸۶/۴۱
تجاری	۶۷/۶۹	۲/۶۲	۲/۷۵	۴۴/۵۱	۲/۰۸	۱/۹۳	۲-۴		۲۳/۱۸
تجاری متروکه	۴/۱۹	۰/۱۶	۰/۱۷	-	-	-	-		-
آموزشی	پیش دبستانی	۱/۷۳	۰/۰۷	۱/۷۷	۰/۰۸	۰/۰۸	۸	۰/۰۴	
	دبستان	۱۲/۵۵	۰/۵۱	۱۴/۱۳	۰/۶۶	۰/۶۱	۹	۱/۵۸	
	راهنمایی	۱۱/۳۶	۰/۴۶	۱۰/۸۴	۰/۵۱	۰/۴۷	۱۱		۰/۸۲
	دبیرستان	۱۳/۲۷	۰/۵۴	۱۳/۷۰	۰/۶۴	۰/۵۹	۱۲	۰/۴۳	
	هنرستان	۱۷/۸۸	۰/۷۳	۱۸/۱۰	۰/۸۴	۰/۷۹	-	۰/۲۲	
مجموع آموزشی	۵۶/۷۹	۲/۲۰	۲/۳۰	۵۸/۵۵	۲/۷۳	۲/۵۴	-	۱/۷۶	
آموزش عالی	۹۸/۴۴	۳/۸۱	۴/۰۰	۱۲۵/۲۵	۵/۸۴	۵/۴۲	۱/۵	۲۶/۸۱	
سایر آموزشی	۴/۳۸	۰/۱۷	۰/۱۸	۵/۱۰	۰/۲۴	۰/۲۲	-	۰/۷۲	
فرهنگی	۳/۵۴	۰/۱۴	۰/۱۴	۲۰/۷۵	۰/۹۷	۰/۷۰	۰/۷۵-۱		۱/۱۸
	۱۲/۷۱	۰/۴۹	۰/۵۲				۰/۵-۱		
درمانی	۱۸/۷۹	۰/۷۳	۰/۷۶			۰/۹۰	۰/۷۵-۱/۵		۰/۲۸
بهداشتی	۱/۶۸	۰/۰۶	۰/۰۷				۰/۶		
ورزشی	۱۹/۶۱	۰/۷۶	۰/۸۰	۴۹/۵۹	۲/۳۱	۲/۱۵	۲-۲/۵	۲۹/۹۸	
پارک و فضای سبز	۵۹/۰۶	۲/۲۸	۲/۴۰	۱۰۱/۷۴	۴/۷۴	۴/۴۱	۷-۱۲	۴۲/۶۸	
اداری	۳۸/۱۳	۱/۴۷	۱/۵۵	۲۹/۰۵	۱/۵۳	۱/۲۶	۱/۵-۲/۵		۹/۰۸
نظامی و انتظامی	۲/۸۸	۰/۰۳	۱/۱۷	۱۵/۳۴	۰/۷۱	۰/۶۶	۰/۴	۱۲/۴۶	
جهانگردی و پذیرایی	۳/۳۵	۰/۱۳	۰/۱۴	۳/۵۴	۰/۱۷	۰/۱۵	-	۰/۱۹	
کارگاهی و صنعتی	۷۳/۷۴	۲/۸۵	۳/۰۰	۶۱/۴۳	۲/۸۶	۲/۶۶	۲-۳/۵		۱۲/۳۱
حمل و نقل و انبار داری	۲۶/۵۲	۱/۴۱	۱/۴۸	۳۵/۶۳	۱/۶۶	۱/۵۴	۲-۵	۰/۸۹	
	۰/۹۵	۰/۰۴	۰/۰۴						
	۰/۰۰۹	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳						
پارکینگ									
تأسیسات و تجهیزات	۳۱/۹۳	۱/۲۳	۱/۳۰	۳۱/۸۸	۱/۴۹	۱/۳۸	۲-۵		۰/۰۵
اراضی بایر	۷۷۰/۸۷	۲۹/۸۰	۳۱/۳۱	۶۵۳/۱۲	۳۰/۴۴	۲۸/۴۰	-		۱۱۷/۷۵
اراضی زراعی	۲۰۰/۵۸	۷/۷۵	۸/۱۵	۱۷۸/۴۷	۸/۳۲	۷/۷۳	-		۲۶/۸۸
	۴/۶۴	۱/۷۸	۱/۸۷				-		
	۰/۱۳	۰/۰۵	۰/۰۵				-		
باغ مسکونی									
سایر(درحال ساخت، مخروبه و غیره)	۳۱/۵۲	۱/۲۲	۱/۲۸	۲۴/۸۰	۱/۱۶	۰/۰۱	-		۶/۷۲
مجموع	۲۴۲۴/۴۳	۹۷/۴۶	۱۰۰	۲۳۰۹/۵۷	۱۰۷/۸۲	۱۰۰			۱۱۴/۸۶
جمعیت	۲۵۸۶۹۰								

منبع: یافته‌های پژوهش

بررسی توزیع فضایی خدمات شهری سبزوار بر اساس مدل امتیاز استاندارد شده

از جمله مدل‌های کمی به منظور ارزیابی و رتبه‌بندی مسائل شهری و منطقه‌ای، می‌توان به مدل امتیاز استاندارد شده اشاره کرد. مدل امتیاز استاندارد شده قادر است تفاوت‌های مهم بین نواحی را از نظر شاخص‌های تعیین شده آشکار سازد (۳۴). روش محاسبه این مدل به شکل زیر می‌باشد که در آن:

$$SS_{ij} = \frac{X_{ij} - \bar{X}_i}{S_{ni}}$$

SS_{ij} = امتیاز استاندارد شده شاخص i برای شهر j

X_{ij} = مقدار شاخص i برای شهر j

X_i = میانگین شاخص‌ها

S_{ni} = انحراف معیار شاخص i

در این مدل با توجه به امتیازات به دست آمده، نواحی شهری در چهار طبقه تفکیک شدند که عبارتند از:

۱. کاملاً برخوردار = از مثبت یک تا مثبت ۰/۵

برخوردار = از مثبت ۰/۴۹۹ تا صفر

۳. نسبتاً برخوردار = از منفی ۰/۹۹۹ تا منفی ۰/۴۹۹
 ۴. برخورداری ضعیف = از منفی ۰/۵ تا منفی یک

یافته‌های حاصل از این مدل نشان می‌دهد که، ناحیه ۱۳ و در کنار آن ناحیه ۷ از نظر سطح برخورداری از کاربریهای خدماتی و عمومی در وضعیت کاملاً برخوردار قرار گرفته‌اند. نواحی ۱۰، ۱۲ و ۴ در وضعیت برخوردار، نواحی ۵، ۹، ۱، ۳، ۲ و ۸ در وضعیت نسبتاً برخوردار و در نهایت ناحیه ۱۱ در رتبه برخورداری ضعیف قرار گرفته است. در این مدل بدلیل وسعت زیاد ناحیه ۱۳ و کم جمعیت بودن این ناحیه نسبت به وسعت آن باعث می‌شود که نمره برخورداری این ناحیه رقم بالایی را نشان دهد و محاسبات دور از ذهن و غیرواقعی به نظر برسد. به همین دلیل در این روش یکبار دیگر همان محاسبات را بدون در نظر گرفتن ناحیه ۱۳ انجام داده‌ایم. بر این اساس نواحی ۷ و ۱۰ در برخورداری کامل می‌باشند و نواحی ۴ و ۱۲ برخوردار از خدمات می‌باشند. همچنین نواحی ۱، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹ برخوردار نسبی از این خدمات و امکانات را دارند. نواحی ۲، ۳ و ۱۱ برخورداری ضعیفی از خدمات و امکانات را دارند.

جدول ۳- نمره برخورداری نواحی شهر سبزوار با استفاده از مدل امتیاز استاندارد شده

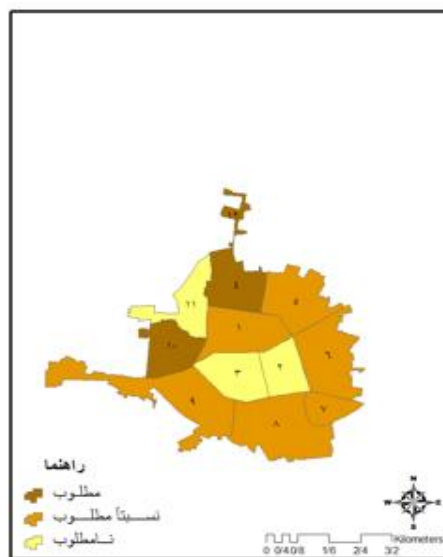
ناحیه	میانگین حسابی	رتبه	گروه بندی
۱۱	-۰/۵۶۶	۱۳	برخوردار ضعیف
۱	-۰/۱۱۷	۸	نسبتاً برخوردار
۲	-۰/۲۷۱	۱۰	نسبتاً برخوردار
۳	-۰/۲۱۲	۹	نسبتاً برخوردار
۵	۰/۰۶۸	۶	نسبتاً برخوردار
۶	-۰/۴۷۱	۱۲	نسبتاً برخوردار
۸	-۰/۴۱۳	۱۱	نسبتاً برخوردار
۹	-۰/۱۱۲	۷	نسبتاً برخوردار
۴	۰/۲۵۵	۵	برخوردار
۱۰	۰/۳۹۸	۴	برخوردار
۱۲	۰/۴۲۵	۳	برخوردار
۷	۰/۵۱۵	۲	کاملاً برخوردار
۱۳	۰/۶۳۶	۱	کاملاً برخوردار

منبع: یافته‌های پژوهش

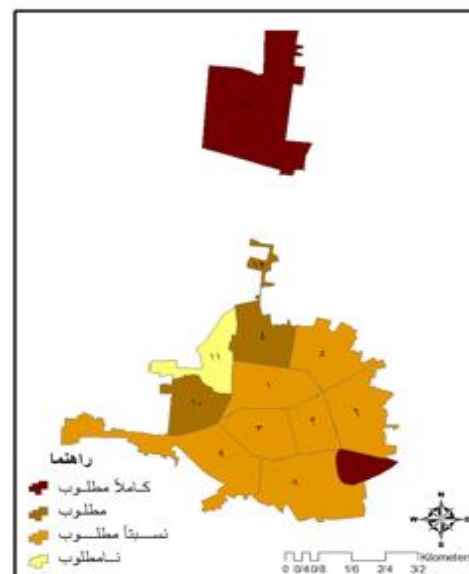
جدول ۳: نمره برخورداری نواحی شهر سبزوار با استفاده از مدل امتیاز استاندارد شده بدون ناحیه ۱۳

ناحیه	رتبه	نمره برخورداری	گروه بندی
۲	۹	-۰/۲۳۵	برخورداری ضعیف
۳	۸	-۰/۱۸۵	برخورداری ضعیف
۱۱	۱۲	-۰/۵۴۴	برخورداری ضعیف
۱	۷	۰/۷۱۴	نسبتاً برخوردار
۵	۵	-۰/۰۳۸	نسبتاً برخوردار
۶	۱۱	-۰/۴۳۲	نسبتاً برخوردار
۸	۱۰	-۰/۳۷۲	نسبتاً برخوردار
۹	۷	-۰/۰۹۰	نسبتاً برخوردار
۴	۴	۰/۲۸۱	برخوردار
۱۲	۳	۰/۴۳۶	برخوردار
۷	۵۱	۰/۷۱۴	کاملاً برخوردار
۱۰	۲	۰/۵۴۷	کاملاً برخوردار

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۳- برخورداری نواحی شهر سبزوار با استفاده مدل امتیاز استاندارد شده بدون ناحیه ۱۳

شکل ۲- برخورداری نواحی شهر سبزوار با استفاده مدل امتیاز استاندارد شده با ناحیه ۱۳

تحلیل عدالت اجتماعی با تکنیک نزدیکترین مجاورت یا

همسایگی (RN)

روش نزدیکترین مجاورت یا همسایگی برای نشان دادن پراکندگی پدیده‌هایی به کار می‌رود که با نظم فضایی در یک محدوده مشخص توزیع شده‌اند. این روش شاخصی به نام RN به وجود می‌آورد که از صفر تا ۲/۵ ادامه دارد. بر اساس فرمول نزدیکترین مجاورت، چنانچه شاخص RN بین صفر تا ۰/۵ باشد الگوی توزیع خوشه‌ای، ۰/۵ تا ۱/۱۵ تصادفی و بین ۱/۱۵ تا ۲/۵ الگوی توزیع یکسان یا منظم است. روش مزبور شامل ۴ رابطه به شرح زیر است (۳۵).

رابطه ۱: با توجه به نقشه مورد مطالعه، فاصله هر کاربری از نزدیکترین کاربری (همان کاربری) بدون در نظر گرفتن نظم فضایی اندازه‌گیری می‌شود.
رابطه ۲: تمام فواصل جمع زده شده و جمع کل بر تعداد اندازه-گیری‌ها تقسیم می‌شود تا ارزش مشاهده‌ای به دست آید.

$$\bar{D}_{obs} = \frac{\text{مجموع فواصل}}{\text{تعداد اندازه‌گیری}}$$

رابطه ۳: ارزش متوسط برای توزیع تصادفی DRan با استفاده از فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$\bar{D}_{Ran} = 0/5 \left(\sqrt{\frac{A}{N}} \right)$$

که در آن:

A= مساحت منطقه بر حسب کیلومتر مربع؛ N = تعداد کاربری‌ها توزیع شده (برای تک تک کاربری‌ها باید به صورت جداگانه محاسبه شود)؛

رابطه ۴: ضریب RN (روش نزدیکترین مجاورت همسایگی) با به کارگیری فرمول زیر به دست می‌آید:

$$Rn = \frac{\bar{D}_{obs}}{\bar{D}_{Ran}}$$

در این پژوهش، برای محاسبه مدل RN از سیستم اطلاعات جغرافیایی استفاده گردید. این مدل با استفاده از دستور Spatial statistics tools → Analyzing patterns → Average Nearest Neighbor در نرم افزار GIS 9.3 مورد محاسبه قرار گرفت. نتایج حاکی از این مدل نشان می‌دهد که، که اکثر کاربری‌ها در سطح شهر بر اساس الگوی کاملاً خوشه‌ای توزیع شده‌اند، یعنی تجمع و تمرکز برخی از کاربری‌ها در یک مکان بیشتر از مکان‌های دیگر است و فقط کاربری فرهنگی الگوی تصادفی و کاربری نظامی و انتظامی دارای الگوی یکسان و منظم می‌باشد.

جدول ۴- الگوی توزیع کاربری‌ها بر اساس روش نزدیکترین مجاورت یا همسایگی (RN)

الگوی توزیع	RN	نوع کاربری
خوشه‌ای	۰/۰۱	آموزشی
خوشه‌ای	۰/۰۱	تجاری
خوشه‌ای	۰/۰۱	اداری
تصادفی	Random	فرهنگی
خوشه‌ای	۰/۰۱	مذهبی
خوشه‌ای	۰/۰۱	بهداشتی درمانی
یکسان و منظم	۲/۵	نظامی و انتظامی
خوشه‌ای	۰/۰۱	پارک و فضای سبز
خوشه‌ای	۰/۰۱	ورزشی

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه گیری

متعاقب با واضح تر شدن اهمیت عدالت اجتماعی و توجه به اینکه، برقراری عدالت اجتماعی و فضایی در شهرها منجر به رفع نابرابری های اجتماعی، اقتصادی، کاهش آسیب پذیری اقشار کم درآمد و توزیع بهینه امکانات و خدمات می شود، در این پژوهش سعی گردیده عدالت اجتماعی در کاربری اراضی نواحی ۱۳ گانه شهر سبزوار با مدل امتیاز استاندارد شده و نزدیکترین مجاورت یا همسایگی RN محاسبه گردید. محاسبات صورت گرفته حاکی از این است که شهر سبزوار در مقایسه با سرانه پیشنهادی طرح جامع سال ۱۳۸۸ با کمبود ۹/۸۴ مترمربعی در کاربریهای خدماتی (تجاری، آموزشی، آموزش عالی، فرهنگی، مذهبی، اداری، بهداشتی- درمانی، پارک و فضا سبز، ورزشی) خود مواجه می-

باشد. همچنین با توجه به محاسبات صورت گرفته مشخص شد که در اکثر نواحی با کمبود در سرانه کاربری های خدماتی مواجه هستیم. لذا بیشترین این کمبود با مقدار ۲۱/۸۷ مترمربع مربوط به ناحیه ۶ که محدوده کال عیدگاه که جزء مناطق حاشیه نشین شهر سبزوار است می باشد. بعد از ناحیه ۶، بیشترین کمبود با مقدار ۲۰/۳۶ مترمربع مربوط به ناحیه ۱۱ می باشد. همچنین نواحی ۸، ۱۰، ۲ پس از دو ناحیه ۶ و ۱۱ به ترتیب با مقادیر ۱۷/۷۷، ۱۷/۷۲ و ۱۷/۱۱ دارای بیشترین کمبود می باشند. لذا فقط در دو ناحیه ۱۲ و ۱۳ به ترتیب با مقادیر ۷۱/۶۴ و ۵۲/۵۳ مترمربع با مازاد سرانه در این کاربری ها روبه رو می باشیم. بنابراین، این محاسبات نشانگر نوسانات شدید بین نواحی از نظر سرانه های کاربری اراضی شهری به خصوص در کاربری های خدماتی می-

خود باید زمینه مشارکت شهروندان را در راستای رفع این کمبودها مورد توجه قرار دهند.

- استفاده از فضای باز نظیر اراضی بایر به منظور رفع کمبودهای هر ناحیه و ایجاد فضای زنده شهری.
- بیشترین کمبود در کاربری‌های خدماتی به ترتیب در ناحیه ۳،۲،۱۱ لذا پیشنهاد می‌شود مدیران و متولیان امر نظیر شهرداری‌ها توجه خود را بیشتر معطوف به این نواحی نمایند تا اختلاف برخورداری به حداقل برسد و کیفیت زندگی و رضایت شهروندان افزایش یابد.
- ناحیه ۱۲ و ۱۳ که در سرانه کاربری خدماتی با مازاد مواجه می‌باشند. لذا پیشنهاد می‌شود که توزیع خدمات و تسهیلات متناسب با جمعیت ناحیه و شعاع دسترسی باشد. و کاربری‌ها به طور متوازن و متناسب با جمعیت در بین نواحی توزیع شوند.

منابع

- 1- Dutta, V. (2012), War on the Dream, How Land use Dynamics and Peri-urban Growth Characteristics of a Sprawling City Devour the Master Plan and Urban Suitability, a Fuzzy Multi-criteria Decision Making Approach, proceeded In 13th Global Development Conference Urbanization and Development: Delving Deeper into the Nexus, Budapest, Hungary.
- 2- United Nations Climate Change Conference (COP21). Climate Change and Natural Disasters Displace Millions, Affect Migration Flows. December 10, 2015. Paris. Available on: <http://www.migrationpolicy.org/article>.

باشد. و هیچ‌گونه تناسبی بین وضعیت موجود کاربری‌های این شهر با اصول اولیه برنامه‌ریزی کاربری اراضی وجود ندارد. یافته‌های حاصل از مدل امتیاز استاندارد شده نشان می‌دهد که ناحیه ۱۳ و در کنار آن ناحیه ۷ از نظر سطح برخورداری از کاربری‌های خدماتی و عمومی در وضعیت کاملاً برخوردار قرار گرفته‌اند. نواحی ۱۲، ۱۰، ۴ و در وضعیت برخوردار، نواحی ۵، ۹، ۱، ۳، ۲ و ۸ در وضعیت نسبتاً برخوردار و در نهایت ناحیه ۱۱ در رتبه برخورداری ضعیف قرار گرفته است. بدلیل وسعت زیاد ناحیه ۱۳ و کم جمعیت بودن این ناحیه نسبت به وسعت آن باعث می‌شود که نمره برخورداری این ناحیه رقم بالایی را نشان دهد و محاسبات دور از ذهن و غیر واقعی به نظر برسد. به همین دلیل در این روش یکبار دیگر همان محاسبات را بدون در نظر گرفتن ناحیه ۱۳ انجام داده‌ایم. لذا اعداد و ارقام بدست آمده از این مدل حاکی از این است که، نواحی ۷ و ۱۰ در برخورداری کامل می‌باشند و نواحی ۴ و ۱۲ برخوردار از خدمات می‌باشند. همچنین نواحی ۱، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹ برخورداری نسبی از این خدمات و امکانات را دارند. نواحی ۲، ۳ و ۱۱ برخورداری ضعیفی از خدمات و امکانات را دارند. به نظر می‌رسد مدل امتیاز استاندارد شده، وضعیت مساعدتری را نشان داده است. و با استفاده از تکنیک نزدیکترین مجاورت یا همسایگی (RN) الگوی توزیع کاربری‌ها در سطح شهر بر اساس الگوی کاملاً خوشه‌ای توزیع شده‌اند، یعنی تجمع و تمرکز برخی از کاربری‌ها در یک مکان بیشتر از مکان‌های دیگر است و فقط کاربری فرهنگی الگوی تصادفی و کاربری نظامی و انتظامی دارای الگوی یکسان و منظم می‌باشد. با توجه به نتایج بدست آمده پیشنهاد می‌شود که:

- تلاش مسئولین شهری برای در جهت خلق فرصت‌های برابر از حیث دسترسی به خدمات شهری.
- جلب مشارکت و همکاری شهروندان. با توجه به اینکه ساکنان نواحی بهتر می‌دانند در چه خدماتی با کمبود مواجه هستند لذا مسئولین شهری در طرح‌های اجرایی

- Ahvaz), Journal of Geographical Research, No.50, pp. 87-101.
- 10- Beriasolice, h. (2010), "Patterns of land use change analysis", translation Rafiean M. and M. Mahmoudi, printing, publishing Lightning.
- ۱۱- علی اکبری، اسماعیل؛ عمادالدین، عذرا(۱۳۹۰)، ارزیابی کمی و کیفی کاربری‌های شهری با تأکید بر نظام توزیع و الگوی همجوار(مطالعه موردی: ناحیه یک شهر گرگان)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۹، صص ۱۷۲-۱۵۷.
- 12- Gray, R., (2002), Social Accounting Project and Accounting Organization and Society Privileging Engagement, Imaging New Accounting Organizations and Society.
- ۱۳- توکلی‌نیا، جمیله؛ مسلمی، آرمان؛ فیروزی، ابراهیم؛ بندانی، سارا(۱۳۹۴)، تحلیلی بر پراکنش جمعیت و توزیع خدمات شهری بر پایه عدالت فضایی، مطالعه موردی: شهر اردبیل، پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، دوره ۳، شماره ۳، صص ۳۰۸-۲۸۵.
- ۱۴- ساسان‌پور، فرزانه؛ مصطفوی صاحب، سوران؛ احمدی، مظهر(۱۳۹۴)، تحلیل نابرابری فضایی در برخورداری از کاربری‌های خدمات شهری(مطالعه موردی: نواحی ۲۲ گانه شهر سنج)، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ششم، شماره بیست و سوم، صص ۱۱۴-۹۵.
- 15- DuPont, V. (2007), Do geographical agglomeration, growth and equity conflict? Papers in Regional Science, 86.
- ۱۶- زیاری، کرامت اله؛ مینایی، عباس؛ زیاری، سمیه(۱۳۹۱)، برنامه‌ریزی کاربری اراضی در شهر
- ۳- علوی، سید علی؛ احمدی، فرزانه(۱۳۹۲)، «مدلسازی کمی دسترسی به پارک‌های شهری با رویکرد عدالت فضایی، پارک‌های منطقه ۶ کلان شهر تهران»، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی سال چهاردهم، شماره ۳۴، صص ۸۸-۶۹.
- ۴- نظم‌فر، حسین؛ عشقی چهار برج، علی؛ قاسمی، علی(۱۳۹۳)، تحلیل وضعیت عدالت اجتماعی در ساختار فضایی درون شهری، مطالعه موردی: مراغه، فصلنامه مطالعات محیطی، سال سوم، شماره یازدهم، صص ۱۱۲-۹۱.
- 5- Sohe Rana M.D (2009) Status of water use sanitation and hygienic condition of urban slums: A study on Rupsha ferighat slum, Khulna, WWW. Elsevier. Com, PP322-328. Dufaux, F, (2008), Birth Announcement, justice Spatial, www.JSSJ.org.
- 6- Dufaux, F, (2008), Birth Announcement, justice Spatial, www.JSSJ.org.
- ۷- کریمیان بستانی، مریم؛ رجبی، آریتا(۱۳۸۹)، تحلیل عدالت اجتماعی در شهر با تأکید بر نابرابری‌های آموزشی، مورد شناسی: شهر زاهدان، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، سال هفتم، شماره ۲۶، صص ۱۰۲-۹۱.
- 8- Nam.Ng Yun Yu, Xi, Cho (2007)"Spatial and temporal dynamics of urban sprawl along two urban-rural transects: A case study of Guangzhou, China", Available online at www.sciencedirect.com. PP 96-109.
- 9- Gharakhloo, M. & Sharifi, A., 2004, Creation, Physical Development & Social-economic Situation of Bored Towns (Case Study: Ein Sector 2

- برخورداری از خدمات بهداشتی درمانی با استفاده از مدل‌های Topsis، Morris و Taxonomy مطالعه موردی: شهرستان‌های استان مازندران، مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال دوم، شماره پنجم، صص ۹۷-۹۰.
- 26- Harvey. (1969). *Explanation in Geography*, Martin Press.
- 27- Smith, D. (2003), *Geography and Social Justice*, Blackwell, Oxford, UK & Cambridge, USA.
- ۲۸- شکوئی، حسین (۱۳۸۲)، اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا، جلد اول، تهران: انتشارات گیتا شناسی.
- 29- Rawls, Johan (1972): *Theory of Justice: reply to Lyons and yeitelman, the journal of philosophical Eastern Pivision* (Oct. 5, 1972). 556-557.
- ۳۰- داداش‌پور، هاشم؛ رستمی، فرامرز (۱۳۹۰)، سنجش عدالت فضایی یکپارچه خدمات عمومی شهری براساس توزیع جمعیت، قابلیت دسترسی و کارایی در شهر یاسوج، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال سوم، شماره دهم، صص ۲۲-۱.
- ۳۱- تقوایی، علی‌اکبر؛ بمانیان، محمدرضا؛ پورجعفر، محمدرضا؛ بهرام‌پور، مهدی (۱۳۹۳)، میزان سنجی عدالت فضایی در چارچوب نظریه شهر عدالت محور؛ مورد پژوهی: مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران، مدیریت شهری، شماره ۳۸، صص ۴۲۳-۳۹۱.
- ۳۲- حاتمی‌نژاد، حسن؛ واحدیان بیگی، لیلا؛ پرنون، زیبا (۱۳۹۳)، سنجش الگوی توزیع فضایی خدمات شهری در منطقه ۵ شهر تهران به کمک مدل آنتروپی و ویلیامسون، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال ۲۹، شماره سوم، شماره پیاپی ۱۱۴، صص ۲۸-۱۷.
- ۳۳- عزیزی، محمد مهدی (۱۳۹۲)، تحلیلی بر رابطه سرائه کاربری‌های زمین و اندازه شهر در طرح‌های جامع گرمی، مجله جغرافیا و توسعه شهری. شماره اول. صص ۲۷-۵۰.
- ۱۷- حسین زاده دلیر، کریم، ملکی، حسین (۱۳۸۴)، توسعه پایدار شهری و کاربری اراضی شهر ایلام، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید چمران اهواز، شماره یک.
- 18- Chapin, Francis. Stuart, (1972), *Urban Land Use Planning*, Second Edition, University of Ill Inois.
- 19- Wiley, J. Norlnan, R (1975), *Urban Geography*, London, pp.77.
- ۲۰- ضرابی، اصغر؛ رشیدی نیک، سیامک؛ قاسمی راد، حمدالله (۱۳۸۹)، تحلیل و ارزیابی کاربری اراضی در شهر ایذه، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال اول، شماره سوم، صص ۴۰-۱۹.
- ۲۱- مشکینی، ابوالفضل؛ حاصل طلب، محسن و پورطاهری، مهدی (۱۳۹۲)، «سنجش سازگاری کاربری اراضی براساس مدل GIS_AHP در محله عنصری مشهد». مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای. شماره بیستم، صص ۲۵۹.
- ۲۲- موحد، علی؛ صمدی، محمدحسین (۱۳۹۰)، ارزیابی کمی و کیفی کاربری اراضی شهر مریوان، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۸، صص ۶۶-۴۵.
- ۲۳- حکمت‌نیا، حسن (۱۳۸۹)، برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهر بهاباد با استفاده از الگوی تحلیل SWOT، فصلنامه مطالعات شهرهای ایرانی اسلامی، صص ۸۳-۱۲۰.
- ۲۴- خاکپور، براتعلی و باونپوری، علیرضا (۱۳۸۸)، بررسی و تحلیل نابرابری در سطوح توسعه یافتگی مناطق شهر-مشهد، مجله دانش و توسعه، سال پانزدهم، شماره ۲۲.
- ۲۵- حاتمی‌نژاد، حسین؛ مهدیان بهنمیری، معصومه، مهدی؛ علی (۱۳۹۱)، بررسی و تحلیل عدالت فضایی

شهرهای ایران، نشریه هنرهای زیبا. معماری و
شهرسازی. ۱۸(۴). ۲۵-۳۶.

۳۴- زبردست، اسفندیار(۱۳۷۰). سنجش توسعه صنعتی
مناطق کشور. مرکز مطالعات و تحقیقات معماری و
شهرسازی ایران. تهران.

۳۵- تقوایی، علی‌اکبر؛ بمانیان، محمدرضا؛ پورجعفر،
محمدرضا؛ بهرام‌پور، مهدی(۱۳۹۳)، میزان سنجی
عدالت فضایی در چارچوب نظریه شهر عدالت محور؛
موردپژوهی: مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران، مدیریت
شهری، شماره ۳۸، صص ۴۲۳-۳۹۱.